

Projekt

**UCHWAŁA NR VIII/...../2024
RADY POWIATU WODZISŁAWSKIEGO**

z dnia 19 grudnia 2024 r.

**w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Wodzisławskim
na lata 2025-2027**

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 3a i art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity: Dz.U. z 2024r. poz. 107) oraz art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity: Dz.U. z 2024 r. poz. 177 ze zm.)

**Rada Powiatu Wodzisławskiego
uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się do realizacji "Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Wodzisławskim na lata 2025-2027", który stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Wodzisławskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik do Uchwały Nr / /2024
Rady Powiatu Wodzisławskiego
z dnia 19 grudnia 2024 r.

**POWIATOWY PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ
W POWIECIE WODZISŁAWSKIM NA LATA 2025 – 2027**

Wodzisław Śląski 2024

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	3
2. Analiza systemu wsparcia dziecka i rodziny w Powiecie Wodzisławskim.....	6
2.1 Diagnoza sytuacji opiekuńczej w gminach Powiatu Wodzisławskiego.....	6
2.2 Analiza systemu pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim	14
2.3 Analiza rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim....	15
2.4 Analiza instytucjonalnej pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim.....	30
2.5 Usamodzielnienie pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej....	37
2.6 Wnioski z analizy systemu pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim.....	40
3. Plan rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim na lata 2025 - 2027.....	46
4. Limit rodzin zawodowych na lata 2025 - 2027	51
5. Odbiorcy programu.....	53
6. Realizator programu oraz partnerzy	54
7. Źródła finansowania	54
8. Monitoring programu.....	55
9. Podsumowanie.....	55

1. Wprowadzenie

Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Wodzisławskim na lata 2025 - 2027, zwany dalej Programem, został sporządzony na podstawie założeń Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t. j. Dz. U. z 2024 r. ze zm.). Zgodnie z art. 180 pkt 1 przywołanej ustawy, do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3 - letnich programów, dotyczących rozwoju pieczy zastępczej. Program wyznacza kierunki rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim. Program został przygotowany w oparciu o diagnozę sytuacji rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej funkcjonującej na terenie Powiatu Wodzisławskiego oraz o aktualne potrzeby wynikające z konieczności umieszczania dzieci poza rodzinami biologicznymi i wspierania rodzinnych form pieczy zastępczej. Przy opracowaniu niniejszego dokumentu wykorzystano: sprawozdania rzeczowo - finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, sprawozdania i informacje własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Wodzisławiu Śląskim oraz informacje przygotowane przez jednostki pomocy społecznej. Ponadto na bieżąco zbierane były dane do opracowania Programu oraz zbadano potrzeby wśród opiekunów zastępczych, zarówno tych zawodowych, niezawodowych, spokrewnionych oraz pracowników całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych, jak i pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej potrzebne do powstania programu.

W Powiecie Wodzisławskim zadania powiatu w zakresie pieczy zastępczej są realizowane przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wodzisławiu Śląskim, które zostało wyznaczone przez Starostę Powiatu Wodzisławskiego na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej (Zarządzenie Nr 84/2011 z dnia 21.10.2011 r.). Zgodnie

z Ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zadania powiatu skoncentrowane są przede wszystkim na

- zapewnieniu dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo - wychowawczych;
- tworzeniu warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych;
- prowadzeniu placówek opiekuńczo - wychowawczych.

Powiat organizuje także wsparcie osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo - wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo – terapeutyczne.

Zadaniem gminnych podmiotów organizujących pracę z rodziną – ośrodków pomocy społecznej – jest umożliwienie powrotu dziecka do rodziny biologicznej. W tym kontekście, zadaniem powiatu jest także współpraca ze służbami gminnymi, w tym m. in. z asystentami rodziny przy udzielaniu pomocy rodzinie, szczególnie w sytuacji zagrożenia jej funkcji materialno - bytowych i wychowawczych oraz w pracy na rzecz powrotu dzieci z pieczy zastępczej do rodziny.

Powiat Wodzisławski sukcesywnie przekształca system pieczy zastępczej, zgodnie z założeniami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej a także z rozeznanymi potrzebami.

Podejmowane są działania mające na celu rozwój rodzinnych form, deinstytucjonalizację pieczy zastępczej z uwzględnieniem realnych możliwości wynikających z konieczności zapewnienia opieki dzieciom jej pozbawionym.

Jednocześnie system pieczy zastępczej jako obszar wymagający szczególnego zainteresowania został uwzględniony w dokumentach strategicznych określających długofalową politykę Powiatu Wodzisławskiego w odniesieniu do występujących problemów społecznych, w tym głównie w Strategii Rozwoju Powiatu Wodzisławskiego na lata 2015 - 2025 i Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016 - 2026.

2. Analiza systemu wsparcia dziecka i rodziny w Powiecie

Wodzisławskim

2.1 Diagnoza sytuacji opiekuńczej w gminach Powiatu

Wodzisławskiego

Podstawowym narzędziem działania systemu wspierania rodziny w gminie jest praca z rodziną biologiczną. Jest ona ważna od momentu przeżywania przez rodzinę pierwszych trudności oraz niezbędna wówczas, gdy w rodzinie ma miejsce poważny kryzys, zagrażający dobru dziecka. Rodzina, w wyniku podjętej z nią pracy, powinna osiągnąć zdolność prawidłowego funkcjonowania na tyle, aby bezpieczeństwo dzieci nie było zagrożone.

Znaczącym elementem systemu wspierania rodziny w środowisku jest asystent rodziny. Może on zostać przydzielony rodzinie przeżywającej problemy opiekuńczo - wychowawcze na jej wniosek lub na mocy decyzji sądu rodzinnego. Zadaniem asystenta rodziny jest praca z rodzinami przeżywającymi trudności we właściwym wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, tak aby dzieci w nich wychowywane mogły nadal pozostać w środowisku rodziny naturalnej.

Asystent udziela pomocy rodzinom w wypełnianiu podstawowych obowiązków i rozwiązywaniu różnego rodzaju problemów. Do zadań asystenta należy również wspieranie rodziny w sytuacji czasowego umieszczenia dzieci poza środowiskiem naturalnym, czyli w rodzinnej bądź instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Wówczas rolą asystenta jest wzmocnienie kompetencji opiekuńczo - wychowawczych rodziców biologicznych i motywowanie do przezwyciężenia kryzysów w rodzinie, tak aby dzieci mogły powrócić pod opiekę swoich rodziców.

Tabela nr 1 Liczba asystentów rodziny w gminach Powiatu Wodzisławskiego w latach 2021 – 2023 i stan na 30.09.2024 roku

Gmina	Liczba asystentów rodziny w gminach			
	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	Stan na 30.09.2024
	28	28	28	29
Lubomia	1	1	1	1
Rydułtowy	4	4	5	5
Marklowice	1	1	1	1
Pszów	1	1	2	2
Radlin	4	4	3	3
Mszana	1	1	1	1
Gorzyce	4	4	4	4
Wodzisław Śląski	11	11	10	11
Godów	1	1	1	1

źródło: dane własne

Na koniec września 2024 roku w gminach Powiatu Wodzisławskiego zatrudnionych było łącznie 29 asystentów rodziny.

Tabela nr 2 Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w gminach Powiatu Wodzisławskiego w latach 2021 – 2023 i stan na 30.09.2024 roku

Gmina	Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny			
	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	Stan na 30.09.2024
	337	326	320	275
Lubomia	21	20	23	17
Rydułtowy	70	65	70	49
Marklowice	14	9	9	9
Pszów	23	21	23	18
Radlin	49	42	42	42
Mszana	13	10	10	12
Gorzyce	26	25	21	25
Wodzisław Śląski	113	124	112	97
Godów	8	10	10	6

źródło: dane własne

Dane pochodzące z gmin pokazują, że na przestrzeni ostatnich lat spadła znacząco łączna liczba wszystkich rodzin objętych wsparciem asystentów rodziny. Liczba tych rodzin w powiecie wyniosła odpowiednio 337 w roku 2021 i 275 rodzin na koniec września 2024 roku.

**Tabela nr 3 Pochodzenie dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej
(stan na 30.09.2024 roku)**

Pochodzenie dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej wg gmin	
Wodzisław Śląski	97
Rydułtowy	60
Radlin	44
Pszów	35
Gorzyce	27
Godów	16
Lubomia	12
Marklowice	5
Mszana	4
Inny powiat	50

źródło: dane własne

Wśród 350 dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Powiatu Wodzisławskiego (stanu na dzień 30.09.2024 roku), zdecydowana większość, bo aż 300 wychowanków pochodziło z gmin Powiatu Wodzisławskiego, co stanowiło 86 % ogółu dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej. Pozostałych 50 wychowanków (14%), stanowiły dzieci pochodzące z innych powiatów. Najwięcej dzieci przebywających w rodzinach zastępczych stanowili wychowankowie pochodzący z gmin miejskich. Było to 97 wychowanków z Wodzisławia Śląskiego, 60 dzieci z Rydułtów, 44 dzieci z Radlina oraz 35 wychowanków z Pszowa.

Tabela nr 4 Liczba dzieci w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny w gminach powiatu w latach 2021 – 2023 i stan na 30.09.2024 roku

Gmina	Liczba dzieci w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny			
	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	Stan na 30.09.2024
	661	603	613	543
Lubomia	39	37	49	39
Rydułtowy	122	110	122	107
Marklowice	28	20	16	16
Pszów	47	33	44	40
Radlin	92	71	80	75
Mszana	28	21	27	29
Gorzyce	67	60	43	55
Wodzisław Śląski	207	220	203	161
Godów	31	31	29	21

źródło: dane własne

W rodzinach współpracujących z asystentem rodziny w latach 2021 – 2022, wraz ze spadkiem liczby rodzin, zmalała liczba dzieci przebywających w tych rodzinach. W roku 2023 nastąpił dalszy spadek liczby rodzin korzystających ze wsparcia asystenta rodziny, natomiast w przeciwieństwie do lat wcześniejszych - nastąpił niewielki wzrost liczby dzieci w tych rodzinach. Na koniec września 2024 roku liczba dzieci w rodzinach objętych wsparciem ponownie znacząco zmalała.

Tabela nr 5 Liczba dzieci z niepełnosprawnością w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny w gminach powiatu w latach 2021 - 2023 i stan na 30.09.2024 roku

Gmina	Liczba dzieci z niepełnosprawnością w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny			
	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	Stan na 30.09.2024
	52	62	70	70
Lubomia	2	3	3	1
Rydułtowy	8	6	8	10
Marklowice	4	4	4	5
Pszów	2	1	1	2
Radlin	4	6	8	8
Mszana	4	4	10	9
Gorzyce	1	1	1	2
Wodzisław Śląski	26	35	33	32
Godów	1	2	2	1

źródło: dane własne

W analizowanym okresie w rodzinach przeżywających trudności opiekuńczo – wychowawcze można było zauważyć rosnącą liczbę dzieci z niepełnosprawnościami.

Tabela nr 6 Formy pracy z rodziną prowadzone na terenie gmin Powiatu Wodzisławskiego w latach 2021-2023 i stan na 30.09.2024 roku

Formy pracy	Liczba osób korzystających			
	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023	Stan na 30.09.2024
	1047	1536	1489	1078
Konsultacje i poradnictwo specjalistyczne	521	721	727	491
Terapia i mediacje rodzinne	62	44	44	61
Usługi dla rodzin z dziećmi, w tym usługi opiekuńcze i specjalistyczne	100	130	117	96
Pomoc prawna	341	573	569	389
Grupy wsparcia czy grupy samopomocowe	-	-	-	-
Inne (szkoła dla rodziców)	23	68	32	41

źródło: dane własne

Wśród wielu różnych oddziaływań, mających na celu wsparcie rodziny, poza pracą socjalną z tymi rodzinami w środowisku oraz wsparciem rodzin pracą asystenta rodziny, do zadań każdej gminy należą także inne formy pracy z rodziną, tj. konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacje rodzinne, usługi dla rodzin z dziećmi w postaci usług opiekuńczych i specjalistycznych, pomoc prawna, grupy wsparcia czy też grupy samopomocowe.

W analizowanym okresie wsparcie jakie gminy zapewniały rodzinom w środowisku to przede wszystkim konsultacje i porady specjalistyczne tj. poradnictwo pedagogiczne bądź psychologiczne oraz pomoc prawna.

Tabela nr 7 Liczba rodzin i dzieci zagrożonych umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej (stan na 30.09.2024 roku)

Gmina	Liczba rodzin i dzieci zagrożonych umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej	
	Liczba rodzin	Liczba dzieci w tych rodzinach
	14	32
Lubomia	4	8
Rydułtowy	2	4
Marklowice	1	4
Pszów	0	0
Radlin	0	0
Mszana	0	0
Gorzyce	2	7
Wodzisław Śląski	3	7
Godów	2	2

źródło: dane własne

Na dzień 30 września 2024 roku w 14 rodzinach zamieszkujących gminy Powiatu Wodzisławskiego, z uwagi na poważne trudności w sprawowaniu opieki nad dziećmi, istniało realne zagrożenie umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej. Ze względu na skalę zagrożenia, biorąc pod uwagę także statystyki z lat poprzednich istnieje duże prawdopodobieństwo konieczności umieszczenia niektórych dzieci w pieczy zastępczej.

Brak kompleksowego wsparcia rodziny w kryzysie bądź niedostateczne wsparcie może powodować pogłębienie się problemu, a w konsekwencji konieczność umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej. Występują zjawiska, iż mimo interdyscyplinarnego wsparcia w gminie, nie zawsze udaje się przeciwdziałać negatywnym skutkom funkcjonowania rodzin, a w przypadku gdy rodzice nie mogą lub nie są w stanie sprawować opieki i wychowywać swojego dziecka, ma ono prawo do opieki i wychowania w ramach systemu pieczy zastępczej.

2.2 Analiza systemu pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim

System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań, które mają na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. Formą najbardziej zbliżoną do naturalnego środowiska, w jakim powinno wychowywać się dziecko, są rodziny zastępcze. Rolą systemu pieczy zastępczej (zarówno rodzinnej, jak i instytucjonalnej) jest zapewnienie dziecku bezpiecznego środowiska wychowawczego respektującego jego prawa, a w szczególności: prawo powrotu do rodziny, utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, stabilnego środowiska wychowawczego, kształcenia, rozwoju uzdolnień oraz pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia. Piecza zastępcza zapewnia pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym.

Ponadto piecza zastępcza zapewnia przygotowanie dziecka do godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia oraz pokonywania trudności życiowych. Dzieci uczą się nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami. Piecza zastępcza zaspokaja potrzeby emocjonalne dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych i edukacyjnych. Umieszczenie dziecka w systemie pieczy zastępczej powinno być ostatecznością, czyli następować po wykorzystaniu wszystkich możliwych form wsparcia rodziny w środowisku.

Celem umieszczenia dziecka w środowisku zastępczym jest stworzenie warunków do pomocy i pozytywnych zmian w rodzinie, aby dziecko mogło bezpiecznie powrócić pod opiekę rodziców.

Pieczka zastępcza powinna mieć charakter jedynie okresowy i wszędzie tam, gdzie jest to możliwe, zmierzać do integracji dziecka z jego rodziną. Dziecko może zostać umieszczone w jednej z dwóch form pieczy zastępczej:

- 1) rodzinnej;
- 2) instytucjonalnej.

2.3 Analiza rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim

Rodzinne formy pieczy zastępczej obejmują rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka. Zapewniają one dziecku całodobową opiekę i wychowanie, traktują je w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobistej, zapewniają kształcenie, rozwój uzdolnień i zainteresowań, dostęp do świadczeń zdrowotnych, zaspokajają jego potrzeby emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne i religijne, a także

zapewniają ochronę przed arbitralną i bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka oraz umożliwiają mu kontakt z rodzicami i innymi bliskimi osobami, chyba że z uwagi na dobro dziecka sąd postanowi inaczej. Na rodzinie zastępczej lub prowadzącym rodzinny dom dziecka spoczywa obowiązek, a jednocześnie prawo wykonywania bieżącej pieczy nad dzieckiem, jego wychowania i reprezentowania, w szczególności w przedmiocie dochodzenia świadczeń przeznaczonych na zaspokajanie jego potrzeb. Pozostałe obowiązki i prawa wynikające z władzy rodzicielskiej należą do rodziców dziecka. Objęcie dziecka jedną z form pieczy zastępczej następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia przez nie pełnoletności. Osoba pełnoletnia może w warunkach określonych w ustawie przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo placówce opiekuńczo-wychowawczej – nie dłużej niż do ukończenia 25 roku życia. Dziecko umieszcza się w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka do czasu zaistnienia warunków umożliwiających jego powrót do rodziny biologicznej, a zatem do czasu przezwyciężenia trudności, które stanowiły przyczynę umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Jeżeli powrót dziecka do rodziny naturalnej nie jest możliwy, po 18 miesiącach od umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, organizator rodzinnej pieczy zastępczej kieruje wniosek do sądu rodzinnego w celu uregulowania sytuacji prawnej dziecka.

**Tabela nr 8 Rodziny zastępcze na terenie Powiatu Wodzisławskiego
w latach 2021-2023 i stan na 31.10.2024 roku**

Rok	2021	2022	2023	Stan na 31.10.2024
Liczba rodzin ogółem, w tym:	158	162	173	185
rodziny zastępcze spokrewnione	104	103	112	121
rodziny zastępcze niezawodowe	37	42	40	42
rodziny zastępcze zawodowe	12	11	13	12
rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	2	2	2	2
rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne	1	1	1	2
rodzinne domy dziecka	2	3	5	6

źródło: dane własne

Na koniec października 2024 roku na terenie Powiatu Wodzisławskiego rodzinna piecza zastępcza funkcjonowała w formie rodzin zastępczych spokrewnionych, niezawodowych i zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka. Wśród rodzin zastępczych dominującą formą pieczy zastępczej były rodziny zastępcze spokrewnione, które na koniec października 2024 roku stanowiły 65 % ogółu wszystkich rodzin (121 rodzin). Drugą co do wielkości formą pieczy zastępczej były rodziny zastępcze niezawodowe. W dalszym ciągu mimo intensywnych zabiegów ich ilość jest niewystarczająca, a to ona determinuje rozwój w obszarze rodzinnej pieczy zastępczej.

Na koniec października 2024 rodziny zastępcze niezawodowe stanowiły 23 % wszystkich form pieczy zastępczej (42 rodziny). 12% stanowiły rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka (16 rodzin zastępczych zawodowych i 6 rodzinnych domów dziecka).

W analizowanym okresie systematycznie zwiększała się liczba rodzin zastępczych. Tendencję wzrostową widać w szczególności w przypadku rodzin zastępczych spokrewnionych. W 2021 roku było ich 104. Do końca października 2024 roku liczba rodzin spokrewnionych zwiększyła się o 17 rodzin (łącznie 121 rodzin). Z kolei liczba rodzin zastępczych niezawodowych w 2022 roku zwiększyła się w stosunku do roku 2021 o 5 rodzin, by nieznacznie zmniejszyć się do 40 rodzin w kolejnym roku tj. w 2023 roku i wzrosnąć do 42 rodzin na koniec października 2024 roku. Liczba rodzin zastępczych zawodowych utrzymywała się na podobnym poziomie, tj. 12 rodzin w 2021 roku, z niewielką tendencją spadkową do 11 rodzin w 2022, 13 rodzin w 2023 roku. Na koniec października 2024 na terenie powiatu funkcjonowało 12 rodzin zastępczych zawodowych. Z kolei liczba rodzin zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowi rodzinnych zarówno na początku analizowanego okresu jak i na jego końcu nie zmieniała się i była stała (2 pogotowia).

W przypadku rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych w 2021 roku funkcjonowała jedna rodzina tego typu. Natomiast w 2024 roku została utworzona kolejna rodzina zastępcza zawodowa specjalistyczna.

W analizowanym okresie można także zauważyć wzrost liczby rodzinnych domów dziecka. W 2021 roku na terenie powiatu funkcjonowały dwa rodzinne domy dziecka. W październiku 2024 było ich już 6.

Należy wskazać, że Powiat Wodzisławski stwarza warunki do rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej m. in. zwiększając limit rodzin zastępczych.

Uchwałą Nr XXXV/359/2021 Rady Powiatu Wodzisławskiego z dnia 20 grudnia 2021 roku w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Wodzisławskim na lata 2022 - 2024 ustanowiono limit tworzenia rodzin zastępczych zawodowych po 2 w roku 2022, 2023 i 2024. Na podstawie analizy danych dotyczących funkcjonowania pieczy zastępczej, informacji gmin na temat zagrożeń w środowiskach rodzin biologicznych, mając na uwadze deinstytucjonalizację pieczy zastępczej, limit ten Uchwałą Nr LIII/511/2023 Rady Powiatu Wodzisławskiego z dnia 4 września 2023 roku został zwiększony do 4 rodzin w 2023 i 2024 roku.

W związku z powyższym, w roku 2023 przekwalifikowano 4 niezawodowe rodziny zastępcze na rodziny zastępcze zawodowe. W roku bieżącym zawarto 3 kolejne umowy z rodzinami zastępczymi zawodowymi.

Tabela nr 9 Dzieci w rodzinach zastępczych w Powiecie Wodzisławskim w latach 2021 – 2023 i stan na 30.06.2024 roku

Rok	2021	2022	2023	Stan na 31.10.2024
Liczba dzieci ogółem, w tym:	282	308	330	355
w rodzinach zastępczych spokrewnionych	137	140	157	168
w rodzinach zastępczych niezawodowych	65	75	66	63
w rodzinach zastępczych zawodowych	49	44	50	45
w rodzinach zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego	12	18	16	21
w rodzinach zastępczych zawodowych specjalistycznych	2	4	3	5
w rodzinnych domach dziecka	17	28	38	53

źródło: dane własne

Na koniec października 2024 roku najwięcej dzieci pozostawało pod opieką rodzin zastępczych spokrewnionych stanowiących głównie wstępnych dziecka, czasami jego rodzeństwo (168 dzieci).

W dalszej kolejności były to zawodowe formy rodzinnej pieczy zastępczej (rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka) pod opieką, których przebywało łącznie 124 dzieci. W rodzinach zastępczych niezawodowych będących zwykle dalszymi krewnymi albo osobami niespokrewnionymi przebywało 63 wychowanków.

Analizując dane można zauważyć, iż liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej stale rośnie. Znaczny wzrost liczby dzieci odnotowano w rodzinach zastępczych spokrewnionych, gdzie na początku analizowanego okresu było ich 137, by na koniec października 2024 roku zwiększyć się o 31 małoletnich. Nieznaczny spadek liczby dzieci nastąpił w rodzinach zastępczych niezawodowych. Po wzroście liczby wychowanków w 2022 roku do 75, w kolejnym okresie spadł do 63 dzieci. Duży wzrost można zauważyć w rodzinach zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowi rodzinnych, 12 dzieci na początku analizowanego okresu do 21 na koniec października 2024 roku. Znaczący wzrost liczby dzieci nastąpił także w rodzinnych domach dziecka.

W dłuższej perspektywie większa liczba dzieci umieszczana w zawodowych formach opieki, będzie powodowała stałe przeciążenie opiekunów obowiązkami i może prowadzić do wypalenia zawodowego, którego konsekwencją będzie znaczne obniżenie jakości sprawowanej opieki lub rezygnacja z wykonywanego zawodu.

Tabela nr 10 Napływ dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Powiatu Wodzisławskiego w latach 2021 – 2023 i stan na 30.06.2024 roku

Rok	2021	2022	2023	Stan na 30.06.2024
Napływ dzieci ogółem, w tym:	53	69	66	40
w rodzinach zastępczych spokrewnionych	18	27	28	10
w zastępczych niezawodowych	18	12	14	5
w rodzinach zastępczych zawodowych, w tym w rodzinach zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego i w rodzinach zastępczych zawodowych specjalistycznych	17	25	24	18
w rodzinnych domach dziecka	0	5	0	7

Źródło: dane własne

Tymczasem każdego roku do pieczy zastępczej na terenie Powiatu Wodzisławskiego przyjmowane są nowe dzieci. W 2022 roku nastąpił wyraźny wzrost liczby dzieci umieszczanych po raz pierwszy w rodzinnej pieczy zastępczej w stosunku do liczby dzieci umieszczonych w 2021 roku. W 2024 roku w ciągu zaledwie pół roku w rodzinnej pieczy rodzinnej umieszczonych zostało 40 nowych wychowanków.

Tabela nr 11 Przyczyny umieszczenia dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim w latach 2021-2023 i stan na 30.06.2024 roku

Rok	2021	2022	2023	Stan na 30.06.2024
Przyczyny umieszczania dzieci:	282	308	330	341
sieroctwo	6	6	4	6
półsieroctwo	25	33	33	30
uzależnienie rodziców	86	70	124	82
przemoc	16	5	11	9
bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych	133	174	142	200
inne	23	20	15	14

źródło: dane własne

Dzieci przyjmowane są do pieczy zastępczej zwykle w sytuacji, gdy rodzice z różnych powodów nie radzą sobie z obowiązkami rodzicielskimi. W większości przypadków umieszczenie dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej wynika z występowania kilku dysfunkcji rodziny. Przyczyny są ze sobą powiązane i nie raz wynikają jedna z drugiej, np. uzależnienie rodziców powoduje bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych. Niezmiennie w analizowanym okresie najczęstszą przyczyną umieszczania dzieci w pieczy zastępczej na terenie Powiatu Wodzisławskiego była bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, stanowiąca 59% wszystkich umieszczeń na koniec czerwca 2024 roku (200 osób). Kolejną dominującą przyczyną było uzależnienie rodziców stanowiące 24% (82 osoby na koniec czerwca 2024 roku tj. 24%).

Tabela nr 12 Wiek dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim w latach 2021-2023 i stan na 30.06.2024 roku

Wiek	poniżej 1 roku	od 1 roku do 3 lat	4-6 lat	7-13 lat	14-17 lat	18-24 lata
2021	4	20	42	101	87	28
2022	5	23	40	127	83	30
2023	6	27	48	133	84	32
stan na 30.06.2024	10	22	40	140	93	36

źródło: dane własne

Wiek dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej

w analizowanym okresie nie ulegał większym zmianom (tabela nr 12).

Największą grupę stanowiły dzieci w wieku 7 – 13 lat i 14 – 17 lat, zaś najmniejszą te poniżej roku. Systematycznie zwiększała się liczba pełnoletnich wychowanków przebywających w pieczy zastępczej.

Oznacza to, że obecne uregulowania skłaniają do pozostawiania w pieczy zastępczej, zamiast podejmowania procesu usamodzielnienia. Może to służyć lepszemu przygotowaniu do wejścia w dorosłe życie, pod warunkiem odpowiedniego wykorzystania tego czasu na przygotowanie do samodzielności.

Tabela nr 13 Przyczyny opuszczania rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim w latach 2021-2023 i stan na 30.06.2024 roku

Rok	2021	2022	2023	Stan na 30.06.2024
Przyczyny opuszczania rodzinnej pieczy zastępczej do 18 roku życia:	42	43	57	28
powrót do rodziny naturalnej	9	6	11	4
umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej	15	18	22	15
umieszczenie w instytucjonalnej pieczy zastępczej	1	3	3	1
adopcja	12	15	18	7
umieszczenie w MOW	2	0	0	0
inne	3	1	3	1

Przyczyny opuszczania rodzinnej pieczy zastępczej po 18 roku życia:	19	22	19	4
powrót do rodziny naturalnej	0	2	0	1
założenie własnego gospodarstwa domowego	8	7	12	3
wyjazd za granice	0	0	0	0
inne	11	13	7	0

źródło: dane własne

Każdego roku rodzinną pieczę zastępczą w Powiecie Wodzisławskim opuszcza część wychowanków. Dzieci poniżej 18 roku życia najczęściej z powodu przysposobienia. W ciągu ostatnich 3,5 lat łączna liczba dzieci, które trafiły do adopcji wyniosła 52 małoletnich.

Negatywną tendencją jest mała liczba dzieci powracających do swoich środowisk naturalnych, co spowodowane jest głównie niską motywacją rodziców biologicznych, brakiem zainteresowania dziećmi i nieodpowiednim funkcjonowaniem w środowisku.

Pełnoletni wychowankowie, którzy opuszczają pieczę zastępczą, zakładają własne gospodarstwa domowe lub korzystają ze wsparcia w postaci mieszkań treningowych, które prowadzi Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Do mieszkań treningowych kierowani są wychowankowie opuszczający pieczę zastępczą (placówki opiekuńczo – wychowawcze, rodziny zastępcze) z terenu Powiatu Wodzisławskiego lub usamodzielniani wychowankowie przebywający na terenie innych powiatów, dla których Powiat Wodzisławski był ostatnim miejscem zamieszkania.

W ostatnich latach, część dzieci migruje z pieczy rodzinnej do instytucjonalnej.

Mimo wsparcia specjalistycznego rodzinnej pieczy zastępczej każdego roku występują przemieszczenia dzieci z pieczy rodzinnej do instytucjonalnej, w sytuacji kiedy rodzina nie radzi sobie z problemami dzieci lub wyczerpała możliwości oddziaływań na małoletnich. W analizowanym okresie 8 dzieci z rodzinnej pieczy zastępczej zostało umieszczonych w pieczy instytucjonalnej. Zgodnie ze stanem na październik 2024 roku w Powiecie Wodzisławskim 11 dzieci (7 postanowień), pomimo decyzji sądu o umieszczeniu w pieczy zastępczej, pozostało w rodzinach biologicznych, które nie spełniały funkcji opiekuńczo - wychowawczych. Wynika to z braku miejsc w pieczy zastępczej. Wobec braku dostatecznej ilości kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych oraz limitów miejsc zarówno w zawodowej pieczy zastępczej rodzinnej jak i placówkach opiekuńczo-wychowawczych często niemożliwym staje się zachowanie ustalonych przepisami prawa zasad z jednoczesnym zabezpieczeniem życia i zdrowia dziecka i zrealizowaniem postanowień wydanych przez sądy rodzinne. Trzeba w tym miejscu podkreślić, że Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wodzisławiu Śląskim prowadzi szeroko zakrojone działania promujące rodzicielstwo zastępcze. Zgodnie z założeniami Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2022-2024 Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie intensywnie i konsekwentnie propaguje rodzinne formy opieki zastępczej i poszukuje kandydatów do pełnienia tych funkcji. W ramach promocji rodzicielstwa zastępczego organizowane są między innymi pikniki dla rodzin zastępczych i osób zainteresowanych tematem rodzinnej pieczy zastępczej. Promocja pieczy zastępczej realizowana jest poprzez reklamę w prasie i radiu.

Rodzicielstwo zastępcze promowane jest także poprzez dystrybucję ulotek. Na stronie internetowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Wodzisławiu Śląskim stale dostępna jest informacja, dotycząca świadczeń na rzecz rodzin zastępczych i dzieci w nich umieszczonych oraz warunków, jakie należy spełnić, aby ubiegać się o ustanowienie rodziny zastępczą.

W 2024 roku została zainicjowana realizacja kampanii „Możesz i TY!”, której celem jest poszukiwanie kandydatów na rodziców zastępczych.

W ramach kampanii odbywają się m. in. spotkania z mieszkańcami w gminach powiatu wodzisławskiego mające na celu edukowanie i propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego oraz zachęcenie do bycia rodzicem zastępczym.

W związku z powyższą trudną sytuacją pieczy zastępczej na bieżąco prowadzone są działania w mediach społecznościowych, dodawanie postów, wydarzeń oraz udostępnianie aktualnych informacji (przybliżanie a tematyki rodzicielstwa zastępczego, informacje o nadchodzących wydarzeniach i sprawozdania z tych, które już się odbyły, a także bieżący kontakt z osobami zainteresowanymi tematem rodzicielstwa zastępczego, odpowiedzi na pytania w tym zakresie).

Niezależnie od podejmowanych przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wodzisławiu Śląskim inicjatyw w zakresie propagowania rodzinnej pieczy zastępczej liczba przeszkolonych kandydatów do sprawowania funkcji rodziny zastępczej jest wciąż niewystarczająca.

Tabela nr 14 Kandydaci przeszkoleni do pełnienia funkcji rodziny zastępczej w Powiecie Wodzisławskim w latach 2021 – 2023 i stan na 30.06.2024 roku

Rok	2021	2022	2023	Stan na 30.06.2024
Szkolenia ogółem, w tym:	20 osób	9 osób	35 osób	4 osób
szkolenie kandydatów na niezawodową rodzinę zastępczą	20 osób	7 osób	20 osób	4 osoby
szkolenie kandydatów na zawodową rodzinę zastępczą, w tym: szkolenie kandydatów na specjalistyczną zawodową rodzinę zastępczą	0	2 osób	15 osób	0

źródło: dane własne

W przypadku kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe, były to osoby, które decydowały się na pełnienie funkcji rodziny zastępczej dla dziecka z rodziny. Trzeba jednak zauważyć, iż część z tych rodzin, decyduje się docelowo na przyjmowanie nowych, nieznanych im wcześniej, niespokrewnionych dzieci.

W przypadku kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe, były to osoby, które pełniły już funkcję rodzin zastępczych niezawodowych i decydowały się na zmianę pełnionej przez siebie roli i przejęcie opieki nad większą liczbą dzieci.

W związku z tym, że liczba rodzin zastępczych niezawodowych ma tendencję spadkową, liczba osób, które zostają objęte szkoleniem również utrzymuje tendencję spadkową.

Aktualnie na dzień 31 października 2024 roku 8 kandydatów przygotowuje się do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej. Każda z rodzin ma już pod swoją opieką dziecko lub dzieci, które wychowuje na podstawie postanowienia sądu bądź opieki prawnej.

Na terenie Powiatu Wodzisławskiego każda rodzina zastępcza czy rodzinny dom dziecka może skorzystać ze wsparcia oferowanego przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wodzisławiu Śląskim jako organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Oferowana pomoc obejmuje m. in.: wsparcie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, udzielanie szerokiego wsparcia specjalistycznego, organizowanie wolontariatu, zatrudnianie osób do pomocy w przypadku rodzin opiekujących się większą liczbą dzieci oraz umieszczanie dzieci w rodzinach pomocowych. Na koniec października 2024 roku rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka w Powiecie Wodzisławskim wspierało 6 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, 2 specjalistów pracy z rodziną i 1 specjalista pracy socjalnej, psycholog i pedagog.

Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej może mieć pod opieką łącznie nie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka.

W analizowanym okresie koordynator rodzinnej pieczy zastępczej pozostawał w stałym kontakcie osobistym, telefonicznym lub mailowym z rodziną zastępczą i prowadzącym rodzinny dom dziecka.

Na podstawie dokonanej przez siebie diagnozy oraz zgłoszonych przez rodzinę zastępczą oraz prowadzącego rodzinny dom dziecka potrzeb obejmował ją wsparciem i udzielał pomocy. Koordynator pozostawał również w stałym kontakcie z sądem, instytucjami oświatowymi, placówkami medycznymi i innymi podmiotami współpracującymi z opiekunem zastępczym.

W analizowanym okresie opiekunowie zastępczy korzystali również ze wsparcia finansowego.

Każda z rodzin otrzymywała świadczenia obligatoryjne na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w pieczy zastępczej oraz miała możliwość ubiegania się o świadczenie fakultatywne, tj. na pokrycie kosztów przyjmowanego dziecka, świadczenie na pokrycie kosztów utrzymania pełnoletniego wychowanka, dodatek na dziecko legitymujące się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności. Rodziny mogły ubiegać się także o świadczenia fakultatywne, tj. dofinansowanie do wypoczynku dziecka poza miejscem zamieszkania, świadczenie na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka, świadczenie na pokrycie kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki. Rodziny zawodowe i prowadzący rodzinny dom dziecka mogły ubiegać się również o środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego.

W analizowanym okresie od 01.06.2023 roku do 31.12.2023 roku Powiat Wodzisławski realizował wsparcie udzielane ze środków Funduszu Pracy w formie dofinansowania do wynagrodzeń wraz z pochodnymi od wynagrodzeń zawodowych rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz rodzin zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w ramach „Rządowego programu wsparcia powiatu w organizacji i tworzeniu rodzinnych form pieczy zastępczej w 2023 r.”. Powiat Wodzisławski na ten cel otrzymał w 2023 roku kwotę dofinansowania w wysokości 270 540,00 zł. W kolejnym roku tj. w 2024 roku nastąpiła kontynuacja powyższego Programu.

Aktualnie rodziny zastępcze zawodowe i prowadzący rodzinne domy dziecka korzystają ze wsparcia z rządowego programu „Dofinansowanie wynagrodzeń rodzin zastępczych zawodowych i prowadzących rodzinne domy dziecka na lata 2024 – 2027”. Dofinansowanie jest realizowane w formie dodatku do wynagrodzenia w wysokości do 1 000 zł brutto miesięcznie. W 2024 roku Powiat Wodzisławski na ten cel otrzymał dofinansowanie w wysokości 166 191,30 zł.

2.4 Analiza instytucjonalnej pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim

Zgodnie z przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej placówki opiekuńczo-wychowawcze zobowiązane są zapewnić dzieciom całodobową opiekę i wychowanie. Celem działania instytucjonalnej pieczy zastępczej jest jak najlepsze zabezpieczenie dobra dziecka w sytuacji, gdy nie może być ono umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej.

Ustawa wyraźnie ogranicza rolę instytucji w opiece nad małoletnimi pozbawionymi opieki rodziców biologicznych – przez wskazanie terminów etapowego zmniejszania liczby wychowanków placówek i podwyższania granicy wieku dla dzieci umieszczanych w instytucjonalnej pieczy zastępczej, tak by samorządy terytorialne mogły się do nich odpowiednio organizacyjnie i finansowo przygotować. Przepisy ustawy wprowadziły znaczne ograniczenie roli placówek opiekuńczo-wychowawczych w opiece nad dzieckiem – przez regulacje pozwalające na umieszczanie w nich wyłącznie dzieci powyżej 10. roku życia.

Zmiany powyższe były wprowadzane sukcesywnie w kolejnych latach tak, aby z dniem 1 stycznia 2020 r. wiek dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo - wychowawczych nie był niższy niż 10 lat. Ustawa wprowadziła okres przejściowy dochodzenia do standardu liczby dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo -wychowawczych, funkcjonujących przed dniem 1 stycznia 2012 r., tak aby zmiany te miały charakter ewolucyjny.

Placówki te od dnia 2 stycznia 2021 r. powinny były uzyskać standard 14-osobowy.

Na terenie Powiatu Wodzisławskiego działają 3 placówki opiekuńczo - wychowawcze typu socjalizacyjnego realizujące zadania instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Wspólną obsługę ekonomiczno - administracyjną i organizacyjną placówek zapewnia Centrum Administracyjne Obsługi Placówek Opiekuńczo - Wychowawczych w Gorzyczkach. Pracą Centrum kieruje oraz reprezentuje na zewnątrz Dyrektor, który również wykonuje zadania pracodawcy wobec pracowników ww. placówek opiekuńczo - wychowawczych. Dyrektor kieruje placówkami przy pomocy wychowawców - koordynatorów.

Tabela nr 15 Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie Powiatu Wodzisławskiego w latach 2021 - 2023 i stan na 30.06.2024 roku

Rok	2021	2022	2023	Stan na 30.06.2024
Napływ dzieci ogółem, w tym:	25	18	25	8
Powiatowa Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Wodzisławiu Śląskim	8	10	11	3
Powiatowa Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Gorzyczkach	1	3	6	0
Powiatowy Dom Dziecka w Gorzyczkach	16	5	8	5

źródło: dane własne

W 2023 roku w placówkach opiekuńczo - wychowawczych na terenie Powiatu Wodzisławskiego tj. w:

1. Powiatowej Placówce Opiekuńczo - Wychowawczej w Wodzisławiu Śląskim z statutową liczbą miejsc 17 (w tym 3 miejsca dodatkowe zgodnie z decyzją Wojewody Śląskiego);
2. Powiatowym Domu Dziecka w Gorzyczkach z statutową liczbą miejsc 19 (w tym 5 miejsc dodatkowych zgodnie z decyzją Wojewody Śląskiego);
3. Powiatowej Placówce Opiekuńczo - Wychowawczej w Gorzyczkach z statutową liczbą miejsc 17 (w tym 3 miejsca dodatkowe zgodnie z decyzją Wojewody Śląskiego) zostało umieszczonych łącznie 25 dzieci.

W placówkach mogą przebywać dzieci w wieku od 10 do 18 roku (w szczególnie uzasadnionych przypadkach określonych w obowiązujących przepisach placówka zapewnia opiekę i wychowanie dzieciom poniżej 10 roku życia), które w związku z trudną sytuacją rodzinną musiały zostać umieszczone w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Głównym zadaniem placówek jest zapewnienie całodobowej opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodzicielskiej.

Placówki zaspokajają niezbędne potrzeby dziecka, w szczególności: emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne.

Ponadto placówki zapewniają dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych, obejmują dziecko działaniami terapeutycznymi oraz zapewniają korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych. Ważna dla dobra wychowanków jest współpraca pracowników placówki z rodziną i rodzicami biologicznymi oraz wspieranie w utrzymywaniu kontaktu z osobami bliskimi dziecku (chyba, że sąd postanowi inaczej).

Na terenie placówek prowadzona jest praca z dzieckiem według przygotowanego dla niego planu pomocy dziecku. Plan jest tworzony przy współpracy z asystentem rodziny.

Tabela nr 16 Liczba dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie Powiatu Wodzisławskiego w latach 2021 - 2023 i stan na 30.06.2024 roku

Rok	2021	2022	2023	Stan na 30.06.2024
Liczba dzieci ogółem, w tym:	42	39	25	44
Powiatowa Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Wodzisławiu Śląskim	24	12	11	15
Powiatowa Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Gorzyczkach	13	13	6	15
Powiatowy Dom Dziecka w Gorzyczkach	13	14	8	14

źródło: dane własne

Na dzień 30 czerwca 2024 roku w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie Powiatu Wodzisławskiego przebywało łącznie 44 dzieci.

Tabela nr 17 Przyczyny umieszczenia dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim w latach 2021 - 2023 i stan na 30.06.2024 roku

Rok	2021	2022	2023	Stan na 30.06.2024
Przyczyny umieszczania dzieci:	42	38	44	44
sieroctwo	0	0	0	0
półsieroctwo	0	0	0	0
uzależnienie rodziców	5	13	16	13
przemoc	9	6	3	7
bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	23	16	22	21
inne	5	4	4	4

źródło: dane własne

W analizowanym okresie najczęstszą przyczyną umieszczania dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej na terenie Powiatu Wodzisławskiego, podobnie jak w przypadku rodzinnej pieczy zastępczej, była bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych. oraz uzależnienie rodziców.

Tabela nr 18 Wiek dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim w latach 2021 - 2023 i stan na 30.06.2024 roku

Wiek	poniżej 1 roku	od 1 roku do 3 lat	4-6 lat	7-13 lat	14-17 lat	18-24 lata
2021	1	0	0	12	29	3
2022	0	0	0	12	22	4
2023	0	0	0	12	30	3
stan na 30.06.2024	0	0	0	12	32	1

źródło: dane własne

Największą grupę stanowiły dzieci w wieku 14 - 17 lat. W placówce z małoletnią matką przebywało jedno dziecko.

Tabela nr 19 Przyczyny opuszczania instytucjonalnej pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim w latach 2021 - 2023 i stan na 30.06.2024 roku

Rok	2021	2022	2023	Stan na 30.06.2024
Przyczyny opuszczania instytucjonalnej pieczy zastępczej do 18 roku życia:	14	16	12	2
powrót do rodziny naturalnej	6	11	8	0
umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej	3	4	2	2
umieszczenie w instytucjonalnej pieczy zastępczej	2	1	1	0
adopcja	0	0	0	0
umieszczenie w MOW	0	0	0	0
inne	3	0	1	0

Rok	2021	2022	2023	Stan na 30.06.2024
Przyczyny opuszczania instytucjonalnej pieczy zastępczej po 18 roku życia:	8	8	9	6
powrót do rodziny naturalnej	3	2	3	3
założenie własnego gospodarstwa domowego	3	4	5	1
wyjazd za granice	0	0	0	0
inne	3	2	1	2

źródło: dane własne

Analogicznie do sytuacji w pieczy rodzinnej wychowankowie placówek opiekuńczo - wychowawczych każdego roku opuszczają pieczę zastępczą w Powiecie Wodzisławskim. Żadne z dzieci poniżej 18 roku życia nie zostało przysposobione. Podobnie jak w przypadku rodzinnej pieczy zastępczej negatywną tendencją jest mała liczba dzieci powracających do swoich środowisk naturalnych.

Pełnoletni wychowankowie, którzy opuszczają pieczę zastępczą, zakładają własne gospodarstwa domowe lub korzystają ze wsparcia w postaci mieszkań treningowych.

W ostatnich latach część dzieci migruje do pieczy rodzinnej.

W analizowanym okresie 11 dzieci trafiło do rodzin zastępczych.

Byli to wychowankowie, przyjęci przez rodziny zastępcze, w których przebywało już ich młodsze rodzeństwo lub dzieci wymagające zaspokojenia specjalnych potrzeb, z uwagi na swój stan zdrowia.

Część dzieci przebywających tymczasowo w instytucjonalnej pieczy zastępczej została umieszczona w rodzinach zastępczych u swoich krewnych (dziadkowie, wujostwo).

2.5 Usamodzielnienie pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej

Po okresie pobytu w pieczy zastępczej - rodzinnej lub instytucjonalnej, wychowankowie uzyskują status osób usamodzielnianych.

Proces usamodzielnienia rozpoczyna się najwcześniej w dniu ukończenia 18 roku życia lub później w przypadku osób decydujących się na pozostanie w pieczy zastępczej. Część wychowanków po osiągnięciu pełnoletności pozostaje bowiem w dotychczasowych rodzinach zastępczych lub placówkach opiekuńczo - wychowawczych. Podopieczni nie są gotowi do rozpoczęcia samodzielnego życia w wieku 18 lat.

Bagaż trudnych doświadczeń i wychowywanie się poza rodziną naturalną na ogół utrudniają i komplikują etap dorastania. Poniższa tabela przedstawia liczbę wychowanków pozostających w poszczególnych formach pieczy zastępczej po osiągnięciu pełnoletności.

Tabela nr 20 Liczba wychowanków pozostających w pieczy zastępczej po osiągnięciu pełnoletności w Powiecie Wodzisławskim w latach 2021 - 2023 i stan na 30.06.2024 roku

Rok	Rodziny spokrewnione	Rodziny niezawodowe	Rodziny zawodowe	Rodzinne domy dziecka	Placówki opiekuńczo - wychowawcze
2021	19	7	0	2	3
2022	12	10	7	1	4
2023	14	8	6	4	3
30.06.2024	18	9	5	4	1

źródło: dane własne

Osoba usamodzielniana co najmniej rok przed osiągnięciem pełnoletności wskazuje osobę, która podejmie się pełnienia funkcji opiekuna usamodzielnienia oraz przedstawia pisemną zgodę tej osoby. Co najmniej na miesiąc przed osiągnięciem pełnoletności opracowuje także wspólnie z opiekunem indywidualny program usamodzielnienia, zatwierdzany przez dyrektora powiatowego centrum pomocy rodzinie powiatu właściwego do ponoszenia wydatków na finansowanie pomocy na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie. W trakcie procesu usamodzielnienia program jest modyfikowany, a po jego zakończeniu ocenia się jego przebieg i osiągnięte cele.

Tabela nr 21 Liczba spisanych indywidualnych programów usamodzielnienia w latach 2021 - 2023 i stan na 30.06.2024 rok

Rok	2021	2022	2023	Stan na 30.06.2024
Liczba spisanych programów usamodzielnienia	26	32	27	13

źródło: dane własne

Najwięcej każdego roku usamodzielnia się pełnoletnich wychowanków z rodzin zastępczych spokrewnionych i placówek opiekuńczo - wychowawczych.

Osoby usamodzielniane z różnych form pieczy zastępczej, mogą skorzystać z:

- pomocy na kontynuowanie nauki;
- pomocy na usamodzielnienie;
- pomocy na zagospodarowanie;
- pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych;
- pomocy w uzyskaniu zatrudnienia;
- pomocy prawnej i psychologicznej.

Aktualnie kwota pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki udzielanej na wniosek wychowanka wynosi 759 zł miesięcznie. Nie obowiązuje tutaj kryterium dochodowe, co oznacza, że osiągnany dochód pozostaje bez wpływu na wypłatę świadczenia. Pomimo regularnej w ostatnim czasie waloryzacji wysokości ww. pomocy pozostaje ona na poziomie zdecydowanie niższym niż miesięczne koszty utrzymania osoby dorosłej. Kwoty pomocy na usamodzielnienie są zróżnicowane i uzależnione od okresu pobytu i formy pieczy zastępczej, którą wychowankowie opuścili. Wynoszą one od 2500 zł do 9991 zł i są wypłacane jednorazowo. Jednorazowym świadczeniem jest także pomoc na zagospodarowanie, wypłacanym w wysokości nie mniejszej niż 2272 zł, a w przypadku osoby legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności w wysokości nie mniejszej niż 4542 zł.

Pozytywnie należy ocenić ostatnią nowelizację ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która zlikwidowała kryterium dochodowe warunkujące uzyskanie pomocy na usamodzielnienie i zagospodarowanie.

Dzięki tej decyzji wszyscy pełnoletni wychowankowie pieczy zastępczej mają zapewniony równy i sprawiedliwy dostęp do pomocy finansowej, która stanowi bardzo istotny czynnik zwiększający szansę na usamodzielnienie.

W latach 2021 - 2023 roku wychowankowie korzystali ze wszystkich możliwych form wsparcia finansowego.

Tabela nr 22 Świadczenia wypłacone usamodzielnianym wychowankom w latach 2021 - 2023 na terenie Powiatu Wodzisławskiego

Świadczenia z tytułu:	2021	2022	2023
Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki:			
dla usamodzielnianych wychowanków z rodzinnych form pieczy zastępczej	150.616,48 zł	159.313,46 zł	190.327,00 zł
dla usamodzielnianych wychowanków z instytucjonalnej pieczy zastępczej	50.180,67 zł	68.467,47 zł	55.169,00 zł
Pomoc na usamodzielnienie:			
dla usamodzielnianych wychowanków z rodzinnych form pieczy zastępczej	50.916,00 zł	25.102,00 zł	60.525,00 zł
dla usamodzielnianych wychowanków z instytucjonalnej pieczy zastępczej	56.996,74 zł	15.110,00 zł	29.134,00 zł
Pomoc na zagospodarowanie:			
dla usamodzielnianych wychowanków z rodzinnych form pieczy zastępczej	8.121,00 zł	15.951,00 zł	19.619,00 zł
dla usamodzielnianych wychowanków z instytucjonalnej pieczy zastępczej	11.511,00 zł	5.259,00 zł	5.860,00 zł
Razem:	328.341,89 zł	289.202,93 zł	360.634,00 zł

źródło: dane własne

2.6 Wnioski z analizy systemu pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim

Powiat Wodzisławski dysponuje infrastrukturą pieczy zastępczej, obejmującą takie zasoby jak: rodziny zastępcze spokrewnione, rodziny zastępcze niezawodowe, rodziny zastępcze zawodowe, w tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, rodziny zastępcze zawodowe

specjalistyczne, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo - wychowawcze typu socjalizacyjnego.

Największą liczbę rodzin zastępczych stanowią rodziny zastępcze spokrewnione i to w tego typu rodzinach w analizowanym okresie umieszczano najwięcej dzieci. Zdecydowanie dużo mniejszą liczbę stanowią rodziny zastępcze niezawodowe i zawodowe.

Taka sytuacja jest spowodowana wieloma czynnikami. Przede wszystkim brakuje chętnych do tworzenia niezawodowych i zawodowych rodzin zastępczych. Wśród przyczyn takiej sytuacji można wymienić: zbyt niskie wynagrodzenia dla zawodowych rodzin zastępczych w stosunku do odpowiedzialności jaka na nich spoczywa; trudności z jakimi się zmagają; konieczność ciągłego sprawowania opieki nad dzieckiem powodująca brak wolnych dni od pracy; obawy przed kontaktami z rodzicami biologicznymi dzieci umieszczanych w pieczy i ich wpływem na życie opiekunów zastępczych.

W dalszym ciągu problemem pozostaje dostęp do specjalistów, przede wszystkim psychiatrów dziecięcych. Rodziny zastępcze nie są grupą mającą systemowo zagwarantowany szybszy dostęp do tego typu wsparcia specjalistycznego. Kolejny aspekt to przedłużające się postępowania sądowe powodujące niepewność, tak dla rodzin zastępczych jak i dzieci. Terminy oczekiwania na badanie przez Opiniodawczy Zespół Sądowych Specjalistów wynoszą kilka miesięcy. Zdarzają się sytuacje, że po kilkunastu miesiącach pobytu w rodzinie zastępczej i nawiązaniu więzi (zwłaszcza w przypadku najmłodszych dzieci), na mocy postanowienia sądu dzieci zmieniają miejsce pobytu, co jest dla nich kolejnym traumatycznym wydarzeniem.

Na terenie Powiatu Wodzisławskiego wyraźnie widać liczebną przewagę rodzin spokrewnionych, czyli dziadków lub rodzeństwa, pełniących funkcję rodziny zastępczej dla konkretnego dziecka czy dzieci.

Rodziny zastępcze ustanawiane przez sąd na podstawie istniejącej więzi biologicznej, często nie mają wystarczających kompetencji (biorąc np. pod uwagę cechy osobowościowe, historie osobiste), by właściwie sprawować opiekę nad dzieckiem i zapewnić mu wszechstronny rozwój. Często też dziecko pomimo umieszczenia go w rodzinie zastępczej pozostaje w bezpośredniej styczności z rodzicem biologicznym, któremu władza rodzicielska została ograniczona z powodów, które sąd uznał za ważne (np. przemoc, zaniedbania, uzależnienia).

Stosunkowo mała liczba dzieci umieszczanych w zastępczych formach opieki powraca do rodzin naturalnych. Rodzice, którym ograniczono władzę rodzicielską stanowią specyficzną grupę osób, której brak gotowości do przyjęcia pomocy terapeutycznej i psychologicznej oferowanej im przez różne instytucje działając na rzecz dziecka i rodziny. Bardzo trudno jest zmotywować te osoby do zmiany swojego postępowania np. do podjęcia leczenia odwykowego, terapii czy znalezienia zatrudnienia. Należy zauważyć, że istotnym elementem systemu wsparcia pieczy zastępczej powinna stać się praca z rodzicami biologicznymi w trudnej sytuacji, gdzie istnieje zagrożenie umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej. Odpowiednia współpraca osób wspierających rodzinę na poziomie gmin może być alternatywą dla pieczy zastępczej, a tym samym kierunkiem deinstytucjonalizacji poprzez powrót dziecka do środowiska naturalnego.

Wspieranie rodzin w gminach, realizowane przez asystentów rodziny polega na wspomaganiu w przezwyciężaniu trudności w celu zapobiegania umieszczania dzieci w środowisku zastępczym, a gdy już do tego dojdzie, działania ich powinny koncentrować się na dążeniu do wprowadzenia zmian i stworzenia bezpiecznych warunków do powrotu dziecka. Asystent pracujący z rodziną ma do zrealizowania wiele zadań, których efekty zależne są od zaangażowania rodziców oraz współpracy z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za wspieranie rodzin doświadczających trudności. Ważne jest kontynuowanie wsparcia rodziców po powrocie dziecka do rodziny. Czynnikiem zwiększającym szansę na powrót dziecka do rodziny jest utrzymywanie kontaktów między rodzicami, a dziećmi przebywającymi w pieczy zastępczej, współpraca między asystentem a rodziną biologiczną, ale też rodziną zastępczą, osobami prowadzącymi rodzinne domy dziecka czy przedstawicielami placówek opiekuńczo - wychowawczych i innymi podmiotami w ramach systemu pomocy. Umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej często okazuje się jedynym rozwiązaniem zabezpieczającym ich dobro, choć nie powinno być jednocześnie ostatnim etapem interwencji w rozwiązywaniu trudnej sytuacji rodziny. Niestety, nierzadko asystentura w rodzinie kończy się z chwilą zabezpieczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo - wychowawczej. Aby powrót dziecka do rodziny biologicznej był możliwy, niezbędna jest zmiana funkcjonowania rodziców oraz wyeliminowanie przyczyny dla której została podjęta decyzja o zabezpieczeniu dziecka. Bez odpowiedniego wsparcia z zewnątrz dla wielu rodziców zadanie to nie jest wykonalne. Intensyfikacji powinna ulec też współpraca między asystentem rodziny, a koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej.

Asystent rodziny we współpracy z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej powinni opracować plan pracy z rodziną, spójny z planem pomocy dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej.

Kolejny aspekt to deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej, którą muszą wspierać działania na rzecz rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej i profesjonalizacji zawodu rodzica zastępczego. Deinstytucjonalizacja musi być wspierana przez intensywną profilaktykę i usługi na rzecz rodzin z dziećmi. Jednocześnie należy zauważyć, że opiekę zastępczą byłoby trudno zapewnić bez placówek opiekuńczo - wychowawczych, ponieważ liczba kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe znacząco spadła, a część dzieci nie może mieć zapewnionej opieki w rodzinach spokrewnionych. Często placówka jest jedyną możliwą formą opieki zastępczej dla nastolatków sprawiających trudności wychowawcze. Niewielka liczba dzieci, które nie mogą powrócić do rodzin naturalnych, trafia do rodzin adopcyjnych. Wynika to z tego, że do pieczy zastępczej trafiają dzieci w różnym wieku. Najczęściej są to dzieci w wieku szkolnym, powyżej 7 roku życia. Bardzo często u dzieci tych stwierdza się różnego rodzaju choroby i zaburzenia, co utrudnia adopcję. Dlatego, w przypadku gdy szanse powrotu do rodziny biologicznej są nikłe lub ich w ogóle nie ma, należy jak najszybciej uregulować sytuację prawną dzieci oraz zgłosić je do ośrodka adopcyjnego w celu poszukiwania rodzin przysposabiających. Fakt, że niewielka liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej powraca pod opiekę rodziców naturalnych lub trafia do adopcji, powoduje konieczność zapewnienia pomocy i wsparcia w procesie usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej i przygotowanie ich do samodzielnego życia i funkcjonowania w społeczeństwie.

Deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej ma za zadanie maksymalnie zbliżyć środowisko, w którym wychowują się dzieci pozbawione opieki rodziców do środowiska rodzinnego (naturalnego). W ramach tego procesu zakładane jest odejście od opieki nad dziećmi w pieczy instytucjonalnej do opieki w rodzinnych formach pieczy zastępczej. Należy jednakże zauważyć, że różnorodność form sprawowania pieczy zastępczej służy lepszemu zapewnieniu opieki nad dziećmi z różnymi deficytami czy potrzebami rozwojowymi. Rodziny zastępcze nie zawsze wyrażają zgodę i nie zawsze są w stanie odpowiednio sprawować opiekę nad dziećmi z niepełnosprawnościami czy zagrożonymi demoralizacją. Często tę rolę przejmują placówki opiekuńczo - wychowawcze. Zatem szczególnie dla niektórych dzieci starszych zagrożonych demoralizacją są one odpowiednim środowiskiem wychowawczym.

Dotychczasowe doświadczenie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Wodzisławiu Śląskim jako organizatora rodzinnej pieczy zastępczej pozwala stwierdzić, że utrzymanie na terenie Powiatu Wodzisławskiego obecnie istniejącej organizacji rodzin zastępczych oraz placówek opiekuńczo - wychowawczych pozwala elastycznie dopasowywać się do potrzeb dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej.

Taki mieszany system w najszerszy sposób pozwala odpowiedzieć na potrzeby i deficyty małoletnich oraz umożliwia powiatowi efektywne zapewnienie opieki i wychowania wszystkim dzieciom umieszczonym w pieczy zastępczej.

Stabilizację systemu pieczy zastępczej gwarantuje też rozwój zawodowych form pieczy zastępczej. Liczba zawodowych opiekunów zastępczych wzrasta, jednak niewystarczająco szybko względem potrzeb.

Tworzeniu nowych rodzin zastępczych nie sprzyja z pewnością brak wiedzy społeczeństwa na temat pieczy zastępczej oraz negatywne stereotypy dotyczące opiekunów zastępczych jak i dzieci. Dodatkowy problem stanowią uprzedzenia społeczne i częste postrzeganie szczególnie zawodowych rodzin zastępczych, jako sposobu na łatwe zarabianie pieniędzy, a nie konieczne i ważne dla całego społeczeństwa systemowe rozwiązanie istotnego problemu społecznego. Ważne jest zatem podjęcie długofalowych działań informacyjnych, by wpłynąć na zmianę obecnego poglądu części społeczeństwa na rolę i działania pieczy zastępczej.

3. Plan rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim na lata 2025 - 2027

Cel strategiczny programu

Zapewnienie dzieciom, przebywającym poza rodziną naturalną, właściwej opieki i wychowania w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatu oraz ograniczanie liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej, a także podjęcie pracy z rodziną pochodzenia dziecka, umożliwiającej powrót dziecka do rodziny lub, gdy jest to niemożliwe, dążenie do przysposobienia, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – zapewnienie opieki i wychowania w środowisku zastępczym.

Cele szczegółowe

Cel 1 Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej oraz integracja środowiska		
Lp.	Zadania	Wskaźniki
1	Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego w środowisku lokalnym wspólnie z rodzinami zastępczymi poprzez zamieszczanie informacji propagujących rodzicielstwo zastępcze w lokalnych mediach, organizowanie akcji promocyjnych oraz promocji w mediach społecznościowych;	Liczba publikacji, materiałów promocyjnych, audycji radiowych i telewizyjnych, akcji promocyjnych, postów internetowych;
2	Prowadzenie naboru i kwalifikacji kandydatów na rodziny zastępcze i osoby prowadzące rodzinne domy dziecka, kierowanie na szkolenia, prowadzenie szkoleń;	Liczba odbytych spotkań/ rozmów, liczba przeprowadzonych procedur kwalifikacyjnych, liczba skierowań na szkolenia; liczba kandydatów, którzy ukończyli szkolenia;
3	Tworzenie nowych rodzin zastępczych, w szczególności niezawodowych i zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka;	Liczba utworzonych rodzin zastępczych niezawodowych, zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka;
4	Organizowanie spotkań integracyjnych i okolicznościowych dla rodzinnej pieczy zastępczej, w tym zapewnienie miejsc integracji dla rodzin zastępczych;	Liczba zorganizowanych spotkań, liczba osób uczestniczących w wydarzeniach;
5	Umożliwianie dostępu do różnego rodzaju form spędzania czasu wolnego wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej;	Liczba zorganizowanych zajęć/wydarzeń, liczba dzieci, które uczestniczyły w zajęciach/wydarzeniach;
6	Promowanie wolontariatu na rzecz pieczy zastępczej;	Liczba podjętych inicjatyw, liczba odbytych spotkań/ rozmów, liczba publikacji w mediach/mediach społecznościowych
7	Rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami w celu wsparcia funkcjonowania pieczy zastępczej.	Liczba organizacji pozarządowych i przedsiębiorców zaangażowanych w działanie systemu pieczy zastępczej.

Cel 2 Wspieranie funkcjonowania rodzinnej pieczy zastępczej

Lp.	Zadania	Wskaźniki
1	Prowadzenie grup wsparcia dla rodzinnych form pieczy zastępczej;	Liczba rodzin korzystających z grup wsparcia, liczba przeprowadzonych grup wsparcia;
2	Udzielanie rodzinom zastępczym i prowadzącym RDD wsparcia w formie poradnictwa;	Liczba rodzin, osób objętych poradnictwem, liczba zatrudnianych specjalistów;
3	Organizowanie szkoleń podnoszących kompetencje wychowawcze rodzin zastępczych i prowadzących RDD;	Liczba przeprowadzonych szkoleń, liczba rodzin uczestniczących w szkoleniach;
4	Udzielanie wsparcia rodzinom zastępczym poprzez rodziny pomocowe i osoby do pomocy;	Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia poprzez rodziny pomocowe i osoby do pomocy;
5	Zapewnienie rodzinom wsparcia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej;	Liczba rodzin objętych wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, liczba zatrudnionych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej;
6	Organizowanie dla rodzin zastępczych pomocy wolontariuszy;	Liczba rodzin/osób, którym udzielono wsparcia wolontariuszy, liczba wolontariuszy współpracujących z organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej;
7	Organizowania wsparcia psychoedukacyjnego i profilaktycznego dla dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;	Liczba dzieci objętych działaniami psychoedukacyjnymi i profilaktycznymi;
8	Organizowanie spotkań z przedstawicielami instytucji współpracujących w celu doskonalenia jakości współpracy w obszarze rodzinnej pieczy zastępczej;	Liczba zorganizowanych spotkań, liczba uczestników spotkań, liczba instytucji biorących udział w spotkaniach;
9	Prowadzenie superwizji dla rodzin zastępczych i prowadzących RDD;	liczba zorganizowanych superwizji, liczba osób biorących udział w superwizji;

Cel 3 Zapewnienie wysokiego poziomu usług w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej		
Lp.	Zadania	Wskaźniki
1	Systematyczne podnoszenie standardów bytowych w placówkach opiekuńczo – wychowawczych;	Liczba placówek w których podniesiono standard;
2	Organizowanie spotkań integracyjnych i okolicznościowych dla wychowanków przebywających w placówkach;	Liczba spotkań, liczba dzieci uczestniczących w inicjatywach integracyjnych;
3	Diagnozowanie specjalistyczne dzieci;	Liczba sporządzonych diagnoz, liczba odbytych konsultacji w celu sporządzenia diagnoz;
4	Udzielanie wsparcia psychologicznego adekwatnie do potrzeb dzieci i wskazań przeprowadzanych diagnoz;	Liczba dzieci objętych wsparciem psychologicznym, liczba konsultacji, liczba zatrudnionych specjalistów;
5	Obejmowanie dzieci działaniami terapeutycznymi;	Liczba dzieci objętych działaniami terapeutycznymi, liczba zatrudnionych specjalistów;
6	Zagospodarowanie czasu wolnego wychowankom instytucjonalnej pieczy zastępczej;	Liczba zorganizowanych inicjatyw, liczba dzieci uczestniczących w różnego rodzaju inicjatywach, wypoczynku letnim, zimowym;
7	Wzmacnianie kompetencji osób zatrudnionych w placówkach poprzez zapewnienie im oferty szkoleń adekwatnych do potrzeb dzieci, z którymi pracują;	Liczba przeszkolonych pracowników, liczba zorganizowany szkoleń;
8	Organizacja spotkań z przedstawicielami instytucji współpracujących w celu doskonalenia jakości współpracy w obszarze instytucjonalnej pieczy zastępczej.	Liczba zorganizowanych spotkań, liczba uczestników spotkań, liczba instytucji biorących udział w spotkaniach.

Cel 4 Zwiększenie szans dzieci na powrót do środowiska rodzinnego

Lp.	Zadania	Wskaźniki
1	Intensyfikacja współpracy z asystentami rodzin biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;	Liczba planów pomocy dziecku skonstruowanych we współpracy z asystentem rodziny, liczba ocen sytuacji dziecka dokonanych z udziałem asystenta rodziny, liczba dzieci, które powróciły do rodzin biologicznych; liczba rodzin objętych asystą;
2	Udzielanie rodzicom biologicznym dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej poradnictwa specjalistycznego;	liczba rodziców biologicznych korzystających ze wsparcia pracowników w czasie spotkań z dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej; liczba udzielonych porad rodzicom biologicznym dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, liczba porozumień podpisanych z rodzicami dzieci przebywających w rodzinach zastępczych/placówkach;
3	Umożliwianie i pomoc w kontaktach dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej z rodzicami biologicznymi (o ile sąd nie zdecyduje inaczej); Nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów między dziećmi w pieczy zastępczej i ich rodzicami biologicznymi;	Liczba dzieci, które utrzymują kontakt z rodzinami biologicznymi, liczba dzieci, dla których organizowano w PCPR/placówkach spotkania z rodzicami biologicznymi;
4	Udostępnianie pomieszczeń przyjaznych dziecku do realizacji kontaktów dzieci przebywających w pieczy z rodzicami biologicznymi;	Liczba pomieszczeń dostosowanych do potrzeb dzieci, w których odbywają się spotkania z rodzicami biologicznymi;

Cel 5 Przygotowanie wychowanków do procesu usamodzielnienia, udzielenie wsparcia w celu zwiększenia szans na rynku pracy i pomoc w zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych		
Lp.	Zadania	Wskaźniki
1	Pomoc w sporządzaniu indywidualnych programów usamodzielnienia i realizowaniu ich postanowień;	Liczba sporządzonych indywidualnych programów usamodzielnienia;
2	Udzielanie bieżącego wsparcia w procesie usamodzielnienia, współpraca z opiekunami usamodzielnienia;	Liczba spotkań i porad udzielonych usamodzielnianym wychowankom;
3	Prowadzenie poradnictwa specjalistycznego dla osób usamodzielnianych;	Liczba spotkań i konsultacji ze specjalistami;
4	Pomoc w uzyskaniu mieszkań z zasobów gmin;	Liczba wniosków złożonych przez wychowanków w celu uzyskania mieszkania socjalnego;
5	Prowadzenie mieszkań dla osób usamodzielnianych;	Liczba wychowanków zamieszkujących w mieszkaniach dla osób usamodzielnianych; liczba oferowanych miejsc;
6	Wspieranie osób usamodzielnianych w aktywnym uczestniczeniu w życiu społecznym, kontynuowaniu nauki i uzyskiwaniu kwalifikacji zawodowych;	Liczba realizowanych indywidualnych programów usamodzielnienia, liczba wychowanków, którzy zakończyli proces usamodzielnienia, liczba pracowników współpracujących z osobami usamodzielnianymi;
7	Prowadzenie poradnictwa i szkoleń dla opiekunów usamodzielnienia i dla rodzin zastępczych;	Liczba przeszkolonych opiekunów i rodzin zastępczych, liczba udzielonych porad;

4. Limit rodzin zawodowych na lata 2025 - 2027

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadziła obowiązek planowania i limitowania rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie powiatu.

Umowy o utworzeniu rodziny zastępczej zawodowej zawiera się zgodnie z art. 56 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w ramach limitu rodzin zastępczych zawodowych na dany rok kalendarzowy, który jest ustalony w ramach 3 - letniego powiatowego programu dotyczącego rozwoju pieczy zastępczej.

W myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, z rodziną zastępczą niezawodową spełniającą warunki do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, posiadającą opinię koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz co najmniej 3 - letnie doświadczenie jako rodzina zastępcza, prowadzący rodziny dom dziecka lub pełniący funkcję dyrektora placówki opiekuńczo – wychowawczej typu rodzinnego, starosta zawiera, na wniosek tej rodziny, umowę o pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej. Ustawodawca dopuszcza zawarcie umowy w sytuacji gdy rodzina zastępcza niezawodowa spełnia warunki do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej i posiada pozytywną opinię koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Wówczas starosta na wniosek tej rodziny, może zawrzeć umowę o pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej.

Tabela nr 17 Limit zawodowych rodzin zastępczych w powiecie wodzisławskim na lata 2025-2027

Rok	Planowany limit rodzin zastępczych zawodowych
2025	4
2026	4
2027	4

źródło: dane własne

Na podstawie analizy danych dotyczących funkcjonowania pieczy zastępczej, informacji pozyskanych z gmin na temat zagrożeń w środowiskach rodzin biologicznych, a także mając na uwadze możliwości finansowe powiatu, ustala się limit 12 nowych rodzin zastępczych zawodowych, z podziałem na lata 2025 - 2027.

W przypadku pozyskania większej liczby kandydatów wyrażających gotowość do sprawowania funkcji rodzin zastępczych zawodowych, zostaną podjęte działania w kierunku zmian w limicie rodzin.

5. Odbiorcy programu

Program skierowany jest w szczególności do:

- 1) dzieci przebywające w pieczy zastępczej,
- 2) rodziny zastępcze oraz osoby prowadzące rodzinne domy dziecka,
- 3) rodziny biologiczne dzieci umieszczonych w różnych formach pieczy zastępczej,
- 4) usamodzielnianych wychowanków oraz opiekunów usamodzielnienia,
- 5) kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych zawodowych, niezawodowych lub rodzinnych domów dziecka,
- 6) kierownictwo i kadra placówek opiekuńczo – wychowawczych,
- 7) rodziny pomocowe sprawujące czasową opiekę nad dzieckiem pozbawionym opieki rodziców,
- 8) instytucje i organizacje działające na rzecz wspierania dzieci przebywających w pieczy zastępczej oraz ich rodzin.

6. Realizatorzy programu oraz partnerzy

Program realizowany jest przez:

- 1) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wodzisławiu Śląskim - Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej będącego jednocześnie koordynatorem programu,
- 2) rodziny zastępcze,
- 3) rodziny pomocowe,
- 4) placówki opiekuńczo - wychowawcze,
- 5) policję,
- 6) miejskie i gminne ośrodki pomocy społecznej,
- 7) sądy,
- 8) kuratorów sądowych,
- 9) organizacje pozarządowe,
- 10) kościoły i związki wyznaniowe,
- 11) placówki oświatowe.

7. Źródła finansowania

Źródłami finansowania zadań określonych w Powiatowym Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2025 - 2027 będą:

- budżet Powiatu Wodzisławskiego,
- budżety samorządów gminnych zobowiązanych do współfinansowania pobytu dzieci w pieczy zastępczej,
- budżet państwa na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej oraz z programów celowych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej,

- budżety innych powiatów zobowiązanych do zwrotu wydatków za dzieci umieszczone w pieczy zastępczej na terenie powiatu,
- odpłatności rodziców biologicznych,
- środki unijne w ramach funduszy europejskich.

8. Monitoring programu

Monitoring Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Wodzisławskim na lata 2025 - 2027 będzie przebiegał w oparciu o analizę i interpretację zebranych danych własnych oraz danych pozyskanych od współpracujących instytucji pomocowych. Pozyskane dane umożliwią ocenę wartości programu oraz pomogą w dalszym jego planowaniu, realizacji i rozwoju działań.

Analiza zebranych danych pozwoli na sprawdzenie skuteczności i efektywności przyjętych założeń. Program stanowi dokument otwarty i zmienny. Wobec tego, można go modyfikować wraz ze zmieniającymi się potrzebami, przepisami prawnymi oraz środkami finansowymi. Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Wodzisławiu Śląskim będzie przedkładał Radzie Powiatu Wodzisławskiego roczne sprawozdanie z realizacji Programu, które będzie stanowiło integralną część corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

9. Podsumowanie

Realizacja Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Wodzisławskim na lata 2025 - 2027 jest działaniem długoterminowym, wymagającym zaangażowania oraz dużej odpowiedzialności ze strony wielu instytucji.

Program uwzględnia potrzebę tworzenia rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych, wzmacniania istniejących formy rodzinnej pieczy zastępczej i wskazuje konieczność systematycznego dostosowywania instytucjonalnych form opieki do aktualnych potrzeb i wyzwań.

Założenia Programu są procesem długoterminowym i wymagają odpowiednich środków finansowych, doskonałej organizacji, zaplecza kadrowego a przede wszystkim zaangażowania i współpracy w realizacji Programu ze strony wszystkich służb działających na rzecz pomocy dziecku i rodzinie.

Powstały program ukazuje szereg możliwości poprawy funkcjonowania rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Powiatu Wodzisławskiego, a jego realizacja doprowadzi do ograniczenia liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r., poz. 177 ze zm.) jednym z zadań własnych powiatu jest opracowywanie i realizacja 3 – letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej.

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Wodzisławskim na lata 2025-2027 stanowi załącznik do projektu uchwały i został przygotowany m.in. na podstawie informacji przekazanych przez ośrodki pomocy społecznej funkcjonujące na terenie Powiatu Wodzisławskiego oraz analizy sprawozdań z realizacji Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Wodzisławskim na lata 2022 – 2024.

Program zawiera diagnozę sytuacji opiekuńczej w gminach Powiatu Wodzisławskiego oraz diagnozę systemu pieczy zastępczej w Powiecie Wodzisławskim, określa cele i planowany termin ich realizacji przy uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań.

Głównymi celami Programu jest rozwój i profesjonalizacja rodzinnej pieczy zastępczej, doskonalenie systemu instytucjonalnej pieczy zastępczej, rozwój i profesjonalizacja kadry działającej w obszarze wspierania dziecka i rodziny oraz zapewnienie wsparcia dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej.

Realizacja zadań w obszarze pieczy zastępczej zapewni każdemu dziecku pieczę zastępczą w sytuacji kryzysowej – adekwatnie do jego indywidualnych potrzeb. Wzmocni rozwój placówek opiekuńczo - wychowawczych spełniających wymagane przepisami standardy opieki i wychowania, zapewni wsparcie w procesie usamodzielniania się wychowanków pieczy zastępczej oraz wzmocni jakość pracy osób pracujących w pieczy zastępczej poprzez zapewnienie im specjalistycznych szkoleń.

Realizacja celów Programu umożliwi promowanie i rozwój różnych form rodzicielstwa zastępczego, wsparcie istniejących form pieczy zastępczej oraz udzielanie wsparcia usamodzielnianym wychowankom pieczy zastępczej.

Zastępca Dyrektora
Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie
w Wodzisławiu Śląskim

Grzegorz Strzebińczyk